

Legeforeningens grå eminense

Er det noe man lurer på når det gjelder legenes organisasjonsstruktur eller fagforeningskultur, ringer man til Sverre Strand. Fra sin tidligere, fremskutte posisjon som forhandlingssjef i Legeforeningen, har han de siste årene trukket seg tilbake i kulissene. Selv om rollen som spesialrådgiver er mindre synlig, gir den ikke mindre innflytelse i sentrale saker.

Han holder til i en bakgang i første etasje i Legenes hus, sentralt i Oslo. Tidligere ble det sagt at for å finne veien inn dit, var det bare å snuse etter røykdunsten som seg ut gjennom korridoren i fløyen mot Akersgaten. Nå kan man ikke det lenger. Strand har kuttet ut tobakken og bestemt seg for å overholde røykeforbudet i Legenes hus. Det skjedde etter et røykeavvenningskurs før sommeren.

– Bank i bordet, sier han med utilslørt stolthet, og peker på sitt alibi, et rent og ubrukt askebeger plassert midt på kontorpulten.

Fra skau til forhandlingsbord

En kunnskapsrik strateg og forhandler av rang, er blant honnørordene som tilfaller Sverre Strand fra både med- og motspillere i forhandlingslivet. I en mannsalder har han som forhandlingssjef vært en lojal støttespiller og diskusjonspartner for skiftende presidenter, generalsekretærer og sentralstyrer.

Listen over oppnådde resultater er likevel ikke noe han slår seg på brystet med. Strand foretrekker å kalle seg selv for en «backroom boy»: – Jeg liker ikke å stikke nesen frem, betyr mannen som ikke bare kjenner Legeforeningens nyere historie bedre enn de fleste, men som i høyeste grad har vært med å skape den.

– Jeg ser på meg selv som en brobygger eller en kanal mellom legene og samfunnet. Kontaktnettverket jeg har fått, har gitt meg en verdifull referanseramme i arbeidet som forhandler og rådgiver, sier 61-åringen.

I unge år utdannet han seg til skogtekniker, og han hadde planer om å bli forstmann. Men arbeidet innen skogbruket ble en kortvarig affære.

– Jeg fant ut at mitt romantiske forhold til skogen ikke lot seg kombinere med forretningsdrift, ler han, når vi konfronterer ham med karriereskiftet.

Mesteparten av livet har han bodd i hjembyen Drammen, der han også traff ektefellen Kari. Sammen har de tre barn og

– Legeforeningens innflytelse er betinget av at den fremmer faglige og politiske interesser som også gagnar samfunnet, sier Sverre Strand. Foto T. Sundar

fire barnebarn. En av familiens store interesser er reising, og målet er ofte Frankrike. Strands frankofile legning skriver seg angivelig fra ungdomstiden, da han ble grepet av fransk litteratur. For øvrig har drammen serien et renommé som gourmet, vinelsker og soppkjenner.

Årene 1964–69 tilbrakte han i Forsvaret. Etter befalsutdanning i hærens sanitet, var han stasjonert på Lahaugmoen i Akershus. En tid deltok han i FN's fredsbevarende styrker i Midtøsten, der han på nært hold var vitne til seksdagerskrigen i 1967.

Livet som organisasjonsmann begynte med en stilling i Buskerud fylkeskommune. Der var han ansatt i et år, før han i 1970 fikk jobb i Kommunenes Sentralforbund (KS).

Overgang mellom fiender

I 1974 ble Sverre Strand huket inn til Legeforeningen fra en ledende stilling i KS. Rollebyttet var nærmest en overgang til fienden, ettersom KS og Legeforeningen var forhandlingsmotparter. Forespørselen kom fra Dagfinn Gedde-Dahl, leder i Yngre legers forening (Ylf), og som noen år senere ble president i Legeforeningen. De to satt på hver sin side av forhandlingsbordet under prosessen rundt arbeidstidsforkorting i 1973. De fant tonen, og det var duket for et nytt og spennende samarbeid.

Strand begynte som kontorsjef i Ylf, og etter tre år ble han utnevnt til forhandlingssjef i Legeforeningen, en post han holdt helt frem til 1997. I denne perioden hadde han sentrale verv i Akademikernes Fellesorganisasjon (AF), først som forhandlingsleder på statsområdet, senere på kommuneområdet. I AF kamperte han sammen med sin sjef i Legeforeningen, generalsekretær Harry Martin Svabø, som hadde permisjon for å lede hovedorganisasjonen i 1987–91.

I 1996 sprakk samarbeidet i AF. Legeforeningen gikk ut, og fikk følge av flere akademikerforeninger. Sammen dannet de Akademikerne, og høsten 1997 ble Sverre Strand

generalsekretær i den nye hovedorganisasjonen, samtidig som Øyvind Sæbø overtok som forhandlingssjef i Legeforeningen. To år senere returnerte Strand til Legenes hus og jobben som spesialrådgiver, en retrett som var planlagt på forhånd.

Fra laug til fagforening

– Hvorfor valgte du en karriere i Legeforeningen?

– Jeg var fascinert av legelauget. Det var annerledes enn andre organisasjonsmiljøer, og preget av en slags høvdingkultur. Legene hadde tradisjon for å stille betingelser i kraft av sin faglige autoritet, men uten å sette seg ved forhandlingsbordet. Med unntak av Ylf, var ikke Legeforeningen en reell forhandlingsorganisasjon. De manglet

nettverket og kanalene som skulle til for å vinne gehør for egne synspunkter, sier Sverre Strand.

Hans oppgave var å bygge opp et moderne forhandlingsapparat, men veien fra laug til fagforening var brolagt med fordommer og steile holdninger.

– Folk viste liten forståelse for hva det ville si å drive en forhandlingsorganisasjon. Det er ikke bare å dukke sporadisk opp ved forhandlingsbordet med noen krav. Resultatene kommer etter lange, forutgående prosesser mellom partene. Legene har så langt bare kunnet forhandle seg til høyere lønn når motpartene mente at samfunnet var tjent med det. Å sette makt bak kravene er av og til nødvendig, men det fører ikke frem hvis ikke kravene blir oppfattet som legitime, sier han.

Det eneste avtaleverket Legeforeningen hadde da Strand ble forhandlingssjef, var normaltilsetningsvilkårene for overleger samt avtalen om normaltariffen.

– I realiteten var ikke normaltilsetningsvilkårene en forhandlet avtale, men et veiledende lønssystem som legene hadde utarbeidet uten innblanding fra andre. Men laugets stilling var ikke lenger så sterk at legene kunne hevde sin rett, uten å bli kikket i kortene av andre. Nå ville omverdenen ha innsyn.

Oppgangstider

I en artikkel i Tidsskriftet fra 1986, da Legeforeningen feiret sitt 100-årsjubileum, påpeker Strand & Gedde-Dahl at det var de yngre legene som hadde ført an i fagforeningsarbeidet i etterkrigssårene (1). I 1947 inngikk Ylf og Oslo kommune den aller første tariffavtalen mellom legestanden og de offentlige arbeidsgiverne. Sykehusoverlegene, derimot, tviholdt på sine normaltilsetningsvilkår.

– Uten å ville forhandle, fikk overlegene heller ingen tariffavtaler. Det førte legene ut på sidelinjen av lønnsutviklingen i samfunnet i 1970-årene. En grunn til at ting stod i stampe, var at sykehusleger innen operative fag som kirurgi og øre-nese-hals-sykdommer, var tilfreds med å ha kontroll over poliklinikkene. Det var der de hentet sine penger. De underordnede legene, derimot, hadde ingen avtalefestet rett til poliklinisk arbeid. De var avhengige av overlegenes nåde, sier Sverre Strand.

Etter hvert ville sykehuseierne ikke lenger godta at legene drev poliklinikkene som private foretak. Det første, store strategiske trekket som Strand var med på, var «å selge» poliklinikkene til sykehuseierne i 1976. I retur fikk legene et lønssystem basert på timetall, noe som gav underordnede sykehusleger et lønshopp på gjennomsnittlig 40 %. Det neste trekket var å utnytte bestemmelsene i den nye arbeidsmiljøloven for ytterligere å bedre lønnsbetingelsene.

Tidsskr Nor Lægeforen nr. 22, 2001; 121

— fakta —

– Sverre Strand, f. 4.12. 1939
– Lederstillinger i Kommunenes Sentralforbund 1970–74
– Kontorsjef i Yngre legers forening 1974, forhandlingssjef i Legeforeningen 1977–97, generalsekretær i Akademikerne 1997–99, spesialrådgiver i Legeforeningen siden 1999
– Verv som forhandlingsleder i Akademikernes Fellesorganisasjon 1986–94
– Medlem av Kommunal- og regionaldepartementets utvalg for tarifforhandlingsystemet 1999–2001 (Stabel-utvalget)

– Mange leger reagerte negativt. De mente at de var blitt redusert til timetellende funksjonærer. Men det var prisen vi måtte betale for å sikre lønnsutviklingen. Og så må jeg få lov å si at vi har gjort noen varp i årenes løp, smiler Sverre Strand, behagelig tilbaketil.

Eksempler han nevner er de statsansatte overlegenes lønshopp i 1978, fastlønnsavtalen samme år som gav stor uttelling til distriktslegene i Troms og Finnmark, og normaltariffoppgjøret i 1980–81 som gav primærlegene et økonomisk løft. Videre var det gode lønnsoppgjør i 1986, 1992 og ikke minst i 1996, da Strand og nå avtroppende president Hans Petter Aarseth ledet forhandlingene for Legeforeningen.

Skapte Akademikerne

– Hva må til for å lykkes ved forhandlingsbordet?

– Når en avtale står lenge nok, surner den. Derfor er det viktig å forandre på ting. Men har man ikke annet å komme med enn krav, er det ingen som vil høre på en.
– Er forhandlerrollen en uriaspost?

– Iblant lever man med en viss frykt for at ting kan gå galt, men det viktigste er å tåle kritikk. Etter 1986 kom det flere år med lønnsstillstand på grunn av regjeringens nullvekstpolitikk, og mange lurte på om vi i det hele tatt gjorde noe. Gang på gang måtte jeg også forklare sentralstyret og lønnsutvalget hvordan rammebetingelsene og virkeligheten egentlig er.
– Hva har fått deg til å bli i Legeforeningen?

– Et fantastisk arbeidsmiljø, og et klima for å gå i gang med nye ting. Jeg har aldri følt meg hindret. Dessuten var det utfordrende å starte opp Akademikerne, sier mannen som både tegnet og skrudde sammen hovedorganisasjonen, og deretter ble dens første generalsekretær. Nylig representerte han Akademikerne i Stabel-utvalget som vurderte det offentlige tariffsystemet (2), og han har forfattet en rekke strategidokumenter.

– Hva var ideen bak Akademikerne?

– Noen mente at AF manglet kjøttvekt. Men etter hvert som AF opptok flere høyskoleutdannede grupper og medlemstallet vokste henimot 250 000, økte de indre spenningene. Det førte til mindre kjøtt og mer lapskaus. Behovet for en ensartet og tydelig organisasjon vokste frem, og gav støtet til Akademikerne. Selv om den nye organisasjonen heller ikke er fri for spenninger, er den mer effektiv som forhandlingsorganisasjon og talerør for akademikerforeningene.

Flere bein å stå på

Sverre Strand levner ingen tvil om hva han mener er de største utfordringene for Legeforeningen i tiden fremover.

– Sykehusreformen og fristillingen av lønssystemene byr på nye forutsetninger for en gjennomgang av legenes lønns- og arbeidsforhold. Et viktig spørsmål er hva som må til for å gjøre legegjerningen og spesialistutdanning mer forenlig med familieliv og omsorgsfunksjoner, sier han. Han sier det er viktig at Legeforeningen tar ledelsen og griper mulighetene på de arenaer der lønnspolitikk så vel som fag- og helsepolitikk skapes. Samtidig advarer han dem som vil at Legeforeningen skal bli en smalsporet forhandlingsorganisasjon.

– Det vil bare svekke foreningens anseelse som samarbeidspartner og motpart. Jeg er bekymret over tendensene til klosterliv i deler av foreningen. I stedet for å avsondre seg fra virkeligheten, må man erkjenne at Legeforeningens innflytelse beror på at den har mange bein å stå på, og at den bærer frem faglige interesser på en troverdig måte.

– Legeforeningen må i hvert fall unngå å skyte seg i foten, ved å uttale seg med faglig arroganse om vanskelige politiske spørsmål. Fagforeningspolitikk bør utøves på politikken, og ikke fagets premisser, er rådet fra Sverre Strand.

– Tom Sundar, *Tidsskriftet*
tom.sundar@legeforening.no

Litteratur

1. Strand S, Gedde-Dahl D. Den norske lægeforening som forhandlingsorganisasjon. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1986; 106: 1230–9.
2. Norges offentlige utredninger. Vårens vakreste eventyr...? NOU 2001: 14. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 2001.